

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.6(1).2024.06
UDC 37.035.6:373.3

FEATURES OF PROJECT ACTIVITY IMPLEMENTATION IN PRIMARY SCHOOL FOR FORMATION NATIONAL PATRIOTIC FEELINGS OF STUDENTS

Kateryna Lisovska

Teacher of Junior classes at Gymnasium No. 290,
PhD student of the Department of Primary
Education and Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7678-4508>
e-mail: lisovskakateryna2022@gmail.com

Abstract. *The article analyzes the peculiarities of the directions of patriotic education in the content of the organization of project work with elementary school students. It has been studied that the formation of national-patriotic feelings of students can be defined as one of the priority aspects of the national education system and involves the formation of love for one's people and patriotic feelings, a deep understanding of readiness to defend the state interests of the Motherland. In the "Concept of National-Patriotic Education of Children and Youth" (2022), it is emphasized that the basic feelings of patriotism and national consciousness in primary school students are formed as a result of the introduction of innovative methods of work in lessons and extracurricular time, in particular through a well-thought-out system of educational texts, verified conditions of mathematical tasks; familiarization with the culture and traditions of one's own people; familiarization with samples of products from the regions of Ukraine and involvement in mastering various crafts, active introduction of labor training; mastering the conscious skills of respectful attitude towards nature and the surrounding environment.*

One of the effective pedagogical approaches, which makes it possible to form the national and patriotic feelings of elementary school students as fully as possible, is project-based learning, which is built on the principles of humanistic and child-centered pedagogy. Modern educational reforms set certain urgent tasks for the organization of the educational process, in particular, in the "State Standard of Primary Education" (21.02.2018) it is stated that at the first stage of the process, various organizational forms of education of younger schoolchildren should be used, which take into account the individual characteristics of each student, his cognitive motives, the ability to interact with peers and adults is formed. Project activity, being essentially an integrative activity, solves the task of assimilating not only subject knowledge from various disciplines, but also contributes to the formation of spiritual and moral traits of the child's personality through the organization of active methods of action, bringing the educational process in primary school closer to the needs of modern children. Accordingly, according to scientists, project activity is the activity of schoolchildren (individual, group or collective), which is carried out through a certain algorithm of the relevant stages (problem formulation, planning, information search, product creation, presentation).

Key words: *primary school, primary school students, patriotism, patriotic education, national-patriotic feelings, lesson, extracurricular work, project activity.*

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.6(1).2024.06

УДК 37.035.6:373.3

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ УЧНІВ

Лісовська К. А.

вчитель молодших класів гімназії № 290,
аспірантка кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7678-4508>
e-mail: lisovskakateryna2022@gmail.com

Анотація. У статті проаналізовано особливості напрямів патріотичного виховання в змісті організації проектної роботи з учнями початкової школи. Досліджено, що формування національно-патріотичних почуттів учнів може бути визначено, як один з пріоритетних аспектів системи національного виховання і передбачає формування любові до свого народу та патріотичних почуттів, глибоке розуміння готовності відстоювати державні інтереси Батьківщини. У «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді» (2022) наголошується, що основні почуття патріотизму та національної свідомості в учнів початкової школи формуються в результаті запровадження інноваційних методів роботи на уроках та позаурочний час, зокрема через продуману систему навчальних текстів, вивірені умови математичних завдань; ознайомлення з культурою та традиціями власного народу; ознайомлення зі зразками виробів регіонів України та залучення до опанування різними ремеслами, активного запровадження трудового навчання; оволодіння усвідомленими навиками шанобливого ставлення до природи та оточуючого середовища.

Одним з ефективних педагогічних підходів, що дає можливість якнайповніше сформувати національно-патріотичні почуття учнів початкової школи, є проектне навчання, яке будується на засадах гуманістичної та дитиноцентричної педагогіки. Сучасні освітні реформи ставлять певні загальні завдання до організації навчального процесу, зокрема, у «Державному стандарті початкової освіти» (21.02.2018) говориться, що на першому ступені процесу мають використовуватись різноманітні організаційні форми навчання молодших школярів, які враховують індивідуальні особливості кожного учня, його пізнавальні мотиви, формуються уміння взаємодії з однолітками та дорослими. Проектна діяльність, будучи по суті інтегративною діяльністю, вирішує завдання засвоєння не тільки предметних знань з різних дисциплін, але сприяє формуванню духовних та моральних рис особистості дитини через організацію активних способів дій, наближаючи навчальний процес в початковій школі до потреб сучасних дітей. Відповідно, на думку науковців, проектна діяльність – це діяльність школярів (індивідуальна, групова або колективна), яка здійснюється через певний алгоритм відповідних етапів (постановка проблеми, планування, пошук інформації, створення продукту, презентація).

Ключові слова: початкова школа, учні початкової школи, патріотизм, патріотичне виховання, національно-патріотичні почуття, урок, позаурочна робота, проектна діяльність.

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти важливе місце займає формування національно-патріотичних почуттів у учнів початкової школи. Це обумовлено необхідністю виховання свідомих громадян, які будуть відповідальними за долю своєї країни. Одним із ефективних методів виховання патріотизму є проектна діяльність, яка дозволяє учням не лише здобувати знання, а й активно застосовувати їх у практичній діяльності.

Проектна діяльність у початковій школі сприяє розвитку креативності, самостійності, критичного мислення та комунікативних навичок. Вона передбачає активну участь учнів у процесі навчання, що робить його більш цікавим та значущим для дітей. Крім того, через проектну діяльність можна ефективно інтегрувати патріотичне виховання, оскільки вона дозволяє залучати учнів до вивчення історії, культури, традицій свого народу та сприяє формуванню національної ідентичності. В сучасній педагогічній науці та практиці все більше уваги приділяється питанням впровадження проектної діяльності в початковій школі для формування національно-патріотичних почуттів у учнів. Зокрема, проводяться численні дослідження, які демонструють ефективність цього підходу. Однак, на шляху впровадження існує низка проблем, які потребують вирішення, а саме: *недостатня підготовка вчителів, відсутність системності в організації проектної роботи в школі, обмеженість ресурсів для запровадження вищезазначеної методики, недостатня інтеграція патріотичного виховання в загальний освітній процес.*

Таким чином, впровадження проектної діяльності в початковій школі для формування національно-патріотичних почуттів у учнів є актуальною і перспективною задачею. Для її успішного вирішення необхідно забезпечити системний підхід, належну підготовку вчителів, достатнє матеріально-технічне забезпечення та інтеграцію патріотичного виховання в освітній процес.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є розробка і обґрунтування ефективних методів впровадження проектної діяльності в початковій школі для формування національно-патріотичних почуттів у учнів. Це включає визначення найкращих підходів і практик, які сприятимуть розвитку національної самосвідомості, любові до Батьківщини та активної громадянської позиції у дітей молодшого шкільного віку.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у дослідженні впровадження проектної діяльності в початковій школі для формування національно-патріотичних почуттів у учнів, буде використано комплекс методів, які забезпечать всебічний аналіз та обґрунтування ефективності запропонованих підходів, а саме:

- вивчення та аналіз наукових праць, статей, монографій з тематики проектної діяльності та національно-патріотичного виховання. Це дозволить узагальнити існуючі знання та визначити прогалини, які потребують додаткового дослідження.
- обробка та інтеграція отриманої інформації для розробки теоретичних основ впровадження проектної діяльності, спрямованої на формування національно-патріотичних почуттів.
- розробка моделей та схем організації проектної діяльності в початковій школі, які включають елементи національно-патріотичного виховання.

Застосування зазначених методів дослідження дозволить комплексно та всебічно вивчити впровадження проектної діяльності в початковій школі, а також оцінити її ефективність у формуванні національно-патріотичних почуттів у учнів. Це

сприятиме розробці науково обґрунтованих рекомендацій для педагогів та освітніх установ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національно-патріотичне виховання учнів початкової школи в сучасних умовах здійснюється у процесі навчально-пізнавальної діяльності на уроках, так і в позаурочний час. Провідною шляхом формування ціннісних складових у змісті навчальних предметів є виокремлення значущої ролі спільної та взаємодіючої діяльності молодших школярів.

В книзі «Сучасне патріотичне виховання в школах України» науковець В. Матящук надає таке визначення: «...патріот України – це громадянин держави, який усіма можливими для нього способами сприяє її розбудові; любить свою Батьківщину і готовий до її захисту; поділяє ідею єдності всього українського народу й необхідності сконсолідованих зусиль суспільства для поліпшення загального рівня життя; дбайливо ставиться до національних багатств рідної природи і вимагає такого самого ставлення від навколишніх; шанує історичну пам'ять, державну мову та державні символи; любить рідну культуру, мову, національні свята, традиції і шанобливо ставиться до культурних надбань інших національностей країни; дотримується Конституції України та інших норм чинного законодавства, сприяє їх удосконаленню для загального блага; береже і зміцнює власне здоров'я і здоров'я співгромадян; дбаючи про власний добробут, поліпшує якість життя довколишніх та добробут держави; має активну громадянську позицію»[8].

Важливість питань сформованості у сучасних учнів національної самосвідомості та патріотичних почуттів, розглянуто в дослідженнях відомих українських науковців І. Бега, В. Бондаря, Л. Добровольської, О. Борисова, О. Вишневської, Н. Кузьменко, О. Матвієнко, О. Плахотського, Ю. Руденко, М. Сметанського, М. Стельмахович, О. Сухомлинської, В. Чорновіла, К. Чорної, І. Федь та ін.

Велику увагу приділено питанню формування національно-патріотичних почуттів учнів початкової школи в законодавчих та нормативних документах нашої країни. Особливо слід визначити історичне значення та важливість документів «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» (Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019), «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» (Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 932), «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» (Постанова Кабінету Міністрів від 30 червня 2021 р. 73) та інші.

Міністерство освіти і науки України затвердило актуальні шляхи реалізації заходів щодо втілення в навчальний процес положень «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року». В Наказі Міністерства освіти і науки України (від 06.06.2022 №527) серед основних складових національно-патріотичного виховання в концепції виокремлені «громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання». Також у документі докладно прописані заходи до 2025 року необхідні для:

- удосконалення нормативно-правової бази щодо національно-патріотичного виховання (зокрема, розроблення законопроекту «Про національно-патріотичне виховання»);
- створення соціально-педагогічних умов для реалізації національно-патріотичного виховання;
- зміни змісту й форми національно-патріотичного виховання;

- організації інформаційно-просвітницької роботи у сфері національно-патріотичного виховання;
- розвитку військово-патріотичного виховання» [9].

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості учнів початкової школи має здійснюватись на цсторичних прикладах боротьби Українського народу за самовизначення. В рамках Концепції передбачено проведення таких заходів у закладах освіти, а саме:

«Залучення молодших школярів до роботи в позаурочний час за темами: мій родовід; моя сім'я в історії рідного міста/села; моє місто/село в історії моєї країни; національні традиції; народні промисли; національні герої; моя Батьківщина – Україна (державні символи, державні свята); Україна на карті світу» [1].

«Проведення виховних годин у формі: зустрічей з волонтерами, учасниками анти-терористичної операції, операції об'єднаних сил та російсько-української війни; інсценізацій українських народних та сучасних казок; майстер-класів за участю дітей та батьків з виготовлення сувенірів для бійців Збройних Сил України та об'єднаних сил; лекцій-бесід, у тому числі із залученням представників громадських об'єднань, щодо необхідності дотримання у повсякденному житті демократичних принципів» [1].

«Реалізація виховних проєктів:

- «Рідний край, де ми живемо, Україною звемо»;
- «Я і моя родина – казковий дивосвіт» (літературно-музичні композиції за творами українських дитячих письменників і композиторів);
- «Моя маленька батьківщина» (презентація виставки творчих робіт дітей та батьків за творами українських дитячих письменників)» [1].

4. «Застосування в урочний та позаурочний час українських народних рухливих ігор з дітьми різних вікових категорій» [1].

Особливої значущості набувають виховні заходи щодо залучення молодших школярів до проведення конкурсів авторських творів (поезії, прози, малюнків, плакатів, фото- та відеоматеріалів); виставок малюнків, плакатів, газет, фоторепортажів, творчих робіт тощо на патріотичну тематику; виконання проєктних завдань, тощо.

Кожна виховна програма, яка спрямована на формування почуття патріотизму та національної свідомості дітей та учнівської молоді, має робити певний акцент на той факт, що «у молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого угруповання; як учня, жителя міста чи села; виховувати у неї любов до рідного дому, школи, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій» [2, с. 33].

Проєктна робота може стати ефективним засобом навчання та розвитку різноманітних навичок для учнів початкової школи України, зокрема формуванню національно-патріотичних почуттів молодших школярів. Витоки проєктно-орієнтованого навчання можна простежити на початку ХХ століття, у роботах американського філософа та освітнього реформатора Джона Дьюї (*John Dewey*). Науковець вважав, що учні найкраще вчаться через практичний досвід у реальному світі, і виступав за освітній підхід, який наголошує на навчанні через дію. У 1920-х і 1930-х роках концепція проєктного навчання почала набувати поширення в прогресивних школах і освітніх колах, особливо в Сполучених Штатах. До 1960-х і 1970-х років проєктне навчання стало більш широко визнаним як ефективний освітній підхід, і воно почало впроваджуватися в більшій кількості шкіл і навчальних закладів. З тих пір десятиліттями проєктне навчання продовжувало розвиватися і набувати

популярності, і тепер воно визнано ефективним освітнім підходом, який може допомогти учням розвинути широкий спектр навичок і знань.

Наведемо приклад кількох ідей для проектної роботи, які можна запропонувати для учнів початкової школи, а саме:

- створення класного саду: учні можуть працювати разом, щоб спроектувати, посадити та підтримувати сад. Цей проект може допомогти учням дізнатися про рослини, екологію та командну роботу;
- проведення наукових експериментів; учні можуть працювати в групах, щоб проводити прості наукові експерименти та записувати свої висновки. Це може допомогти студентам розвинути свої наукові навички та дізнатися про науковий метод;
- розробка карти громади: учні можуть працювати разом, щоб створити карту своєї громади, включаючи важливі пам'ятки та підприємства. Цей проект може допомогти учням розвинути своє просторове уявлення та дізнатися про свою громаду;
- написання та ілюстрування книги: учні можуть працювати в групах, щоб написати та проілюструвати книгу на обрану ними тему. Цей проект може допомогти учням розвинути свої письмові та художні навички.

Ось етапи організації проектної роботи в початковій школі:

1. Визначте тематику, виберіть актуальну та цікаву для учнів тему, яка також має відповідати навчальній програмі та цілям навчання.
2. Встановіть чіткі цілі та завдання: визначте, чому учні повинні навчитися та досягти в рамках проекту, які риси характеру мають бути сформовані. Це допоможе скеровувати проект і гарантувати його ефективну реалізацію.
3. Плануйте часові рамки та етапи: Розбийте проект на менші завдання та встановіть кінцеві терміни для кожного завдання. Це допоможе тримати студентів на шляху та гарантувати, що проект буде завершено вчасно.
4. Розподіліть ролі та обов'язки: визначте ролі та обов'язки для кожного студента або групи студентів. Це допоможе переконатися, що кожен має чітке розуміння своєї ролі в проекті.
5. Надайте ресурси та підтримку: переконайтеся, що студенти мають доступ до ресурсів, необхідних для виконання проекту, таких як книги, матеріали та обладнання. За потреби надайте керівництво та підтримку.
6. Контролюйте прогрес: регулярно перевіряйте студентів, щоб переконатися, що вони досягли прогресу, і вирішити будь-які проблеми чи запитання, що виникають.
7. Оцініть і поміркуюте: після завершення проекту оцініть результат і поміркуюйте над тим, що спрацювало добре, а що можна було б покращити для майбутніх проектів.

Метод проектів вважають одним з найефективніших методів навчання, який за своєю сутністю носить інноваційний характер, вимагає від учителя формувати в учнів початкової школи вміння діяти та застосовувати нові знання; критично аналізувати інформацію та приймати рішення самостійно; тренувати навички співпраці в колективі.

Важливу роль в процесі формування та соціалізації особистості молодшого школяра відведено навчальному предмету «Я у світі». Науковець Х. Бедрій наголошує, що «формуванню в дітей цілісного розуміння таких засадничих принципів патріотичного виховання, як відданість рідній Батьківщині, гордість за її соціокультурні та історичні здобутки в початковій школі сприяє вивчення на уроках таких тем: «Славетні Українці», «Моя країна – Україна», «Україна – незалежна держава», «Кра-

їни світу. Україна на карті світу», «Україна – європейська держава», «Внесок українців у досягнення науки, культури та спорту», «Турбота кожного про історичну та культурну спадщину», «Права громадянина», «Нема без кореня рослини, а нас, людей, без Батьківщини!» [2, с. 15].

Але слід чітко дотримуватись алгоритму запровадження проектної роботи в навчальний процес початкової школи. Науковець Ю. Трушина в науковому дослідженні «Організація проектного навчання у початковій школі» наголошує, що «Слід зазначити, що переважна більшість вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів переконані в тому, що проектне навчання не повинно витіснити класно-урочну систему; його слід використовувати як доповнення до інших видів навчання. На момент виконання першого проекту учителі (керівники проектів) й учні мають набуті окремих навичок проектної діяльності (хоча б на початковому рівні). Починати проектну діяльність можна лише тоді, коли учні здатні працювати самостійно або за незначної консультативної допомоги. В іншому разі вчитель буде змушений «тягнути» і «підганяти» учнів, що суперечить суті проектної роботи» [12, с. 254].

Слід також зазначити, що вітчизняні та зарубіжні науковці, дослідники, педагоги і психологи наголошують на тому, що проектне навчання не повинно витіснити класно-урочну систему; його слід використовувати як доповнення до інших видів навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналізуючи важливу роль методу проектів в процесі патріотичного виховання молодших школярів в системі навчально-виховного процесу в школі, доходимо до висновку, що саме проектна робота на уроках та у позаурочний час є надзвичайно ваговою складовою освітнього процесу, що сприяє формуванню в молодших школярів уміння працювати в колективі, бути відповідальними, аналізувати результати діяльності, відчувати себе членами команди, Запровадження форм методу проектів дає змогу практичної адаптації учнів початкової школи до реалій сьогодення та формує життєво необхідні людські та громадянські якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналізуємо нову Концепцію національно-патріотичного виховання школярів. URL: <https://naurok.com.ua/post/analizuemo-novu-koncepciyu-nacional-no-patriotichnogo-vihovannya-shkolyariv>
2. Бедрій Х. Патріотичне виховання молодших школярів в урочній роботі. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-66-2019-4.pdf>
3. Бех І., Чорна К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12-13. С. 26-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gasuk_2015_12-13_25.
4. Бібік Н. М. Я досліджую світ : підруч. 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2 частинах). Ч. 1. / Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 120 с.
5. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/prozatverdzhennya-derzhavnogostandartu-pochatkovoyi-osviti>
6. Добровольська Л. Н., Чорновіл В. О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів : Навчально-методичний посібник. Черкаси : Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. 140 с.

7. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: <http://www.mon.gov.ua>
8. Матяшук В. П. Сучасне патріотичне виховання в школах України. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 384 с.
9. МОН затвердило нову концепцію патріотичного виховання. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdilo-novu-kontseptsiiyu-patriotichnogo-vyhov-anna/>
10. Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів / Навчання і виховання учнів 4 класу : Методичний посібник для вчителів / Упор. О. Я. Савченко. Київ : Початкова школа, 2005. С. 53-64.
11. Прасол Д. В. Психологічні аспекти патріотичного виховання молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2015. № 2 (49), травень. С. 149-151.
12. Трушина Ю. Організація проектного навчання у початковій школі. 2019. URL: https://lib.iitta.gov.ua/715685/1/Trushyna_19_DTIP_Konf.pdf
13. Федь І. Є., Плахотський О. В., Особливості організації проектної діяльності учнів початкової освіти (на прикладі курсів «Технології» та «Образотворче мистецтво»). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 82. С. 69-73. URL:
14. Юрчик О. В. Впровадження проектної технології в навчальний процес : Навчальний посібник. Хмельницький : НВО № 5 ім. С. Єфремова, 2015. 88 с.
15. Ярошик Я. В. Проектна технологія навчання у початковій школі. 2021. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/144.pdf>

REFERENCES:

1. Analizuiemo novu Kontseptsiiu natsionalno-patriotichnogo vykhovannia shkolyariv [We analyze the new Concept of national-patriotic education of schoolchildren]. (2023). Retrieved from: <https://naurok.com.ua/post/analizuiemo-novu-koncepciyu-nacional-no-patriotichnogo-vihovannya-shkolyariv> [in Ukrainian].
2. Bedrii, Kh. (2019). Patriotychne vykhovannia molodshykh shkolyariv v urochnii roboti [Patriotic education of younger schoolchildren in homework]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlynskohoho. Pedagogichni nauky – Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi MNU. Pedagogical sciences*. Retrieved from: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-66-2019-4.pdf> [in Ukrainian].
3. Bekh, I., Chorna, K. (2015). Prohrama ukrainskoho patriotichnogo vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi [Program of Ukrainian patriotic education of children and school youth]. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat – Mountain School of the Ukrainian Carpathians, 12-13, 26-37*. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gasuk_2015_12-13_25 [in Ukrainian].
4. Bibik, N. M. (2019). Ya doslidzhuiv svit : pidruch. 2 kl. zakl. zahal. sered. osvity (u 2 chastynakh) [I explore the world : at hand. 2 cl. closing total among. of education. (in 2 parts). Part 1] / N. M. Bibik, H. P. Bondarchuk (Ed.). Kharkiv : Ranok Publishing House [in Ukrainian].
5. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity [State standard of primary education]. (2020). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogostandartu-pochatkovoyi-osviti> [in Ukrainian].
6. Dobrovol'ska, L. N., Chornovil, V. O. (2016). Natsionalno-patriotychne vykhovannia molodshykh shkolyariv – priorytetnyi napriam diialnosti pedahohiv [National-patriotic education of younger schoolchildren is a priority area of activity of teachers] : navchalno-metodychnyi posibnyk. Cherkasy : Publishing House of the Communal Educational Institution «Cherkasy Regional Institute of Postgraduate Education of Pedagogical Workers of the Cherkasy Regional Council» [in Ukrainian].

7. Kontseptsiiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei ta molodi [Concept of national-patriotic education of children and youth]. (2015). Retrieved from: [in Ukrainian].
8. Matiashchuk, V. P. (2014). Suchasne patriotychne vykhovannia v shkolakh Ukrainy [Modern patriotic education in Ukrainian schools]. Ternopil : Mandrivets [in Ukrainian].
9. MON zatverdylo novu kontseptsiiu patriotychnoho vykhovannia. (2022). [MON approved a new concept of patriotic education]. Retrieved from: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylo-novu-kontseptsiiu-patriotychnogo-vykhov-annya/> [in Ukrainian].
10. Onopriienko, O. V. (2005). Upravlinnia proektnoiu diialnistiu molodshykh shkoliariv. Navchannia i vykhovannia uchniv 4 klasu : Metodychnyi posibnyk dlia vchyteliv [Management of project activities of junior high school students. Education and training of students of the 4th grade : Methodical guide for teachers] / O. Ya. Savchenko (Ed.). Kyiv : Elementary School, 53-64 [in Ukrainian].
11. Prasol, D. V. (2005). Psykholohichni aspekty patriotychnoho vykhovannia molodshykh shkoliariv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Psychological aspects of patriotic education of junior high school students in general educational institutions]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky – Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi MNU. Pedagogical sciences. May. No. 2 (49), 149-151* [in Ukrainian].
12. Trushyna Yu. (2019). Orhanizatsiia proektnoho navchannia u pochatkovii shkoli. Organization of project-based learning in primary school. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/715685/1/Trushyna_19_DTiP_Konf.pdf [in Ukrainian].
13. Fed, I. Ye., Plakhotskyi, O. V. (2022). Osoblyvosti orhanizatsii proiektnoi diialnosti uchniv pochatkovoї osvity (na prykladi kursiv «Tekhnolohii» ta «Obrazotvorche mystetstvo») [Peculiarities of the organization of project activities of primary school students (on the example of the «Technology» and «Fine Art» courses)]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and secondary schools, 82, 69-73*. Retrieved from: [in Ukrainian].
14. Iurchyk, O. V. (2015). Vprovadzhennia proektnoi tekhnolohii v navchalnyi protses. [Implementation of project technology in the educational process] : Navchalnyi posibnyk. Khmelnytskyi : NGO No. 5 named after S. Yefremova [in Ukrainian].
15. Iaroshyk, Ya. V. (2021). Proiektna tekhnolohiia navchannia u pochatkovii shkoli [Project technology of education in elementary school]. Retrieved from: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/144.pdf> [in Ukrainian].